

Rens van Tilburg: "Gevoel van urgentie is er door eurocrisis nu wél."

Financiële sector moet duurzame investeringskansen grijpen

Het Sustainable Finance Lab gaan de veranderingen in de financiële sector niet snel en ver genoeg. Financials moeten veel meer aandacht krijgen voor duurzaamheid. De financiële sector moet zich niet ten dienste van zichzelf stellen – zoals de afgelopen tijd – maar van maatschappelijke en ecologische duurzaamheid. Een gesprek met **Rens van Tilburg**, een van de leden van het Sustainable Finance Lab.

Voor Van Tilburg was de kredietcrisis van 2008 de eerste grote crisis die hij meemaakte. “Dit grijpt zó diep in dat we het nu fundamenteel anders gaan doen, was mijn eerste gedachte. Mijn angst was zelfs dat de veranderingen zouden doorslaan en dat het ingrijpen een eind zou maken aan de vrije markt en de voordelen daarvan”.

In 2008 en 2009 deed hij onderzoek voor de Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid in Washington en Londen. Op het moment dat de onderzoekopdracht werd geformuleerd, was de crisis nog niet uitgebroken. Van Tilburg zat echter nog niet in Washington of Lehman Brothers viel om. “Ik viel met mijn neus in de boter”, zegt hij. “De adviesraad kreeg van mensen met vernieuwende duurzaamheidsideeën steeds vaker te horen dat ze geen financiering konden krijgen. Banken en andere financiële instellingen keken niet verder dan hun neus lang was, gefocust als ze waren op het behalen van zoveel mogelijk rendement op de korte termijn.” “Ik zat daar in Washington en bankiers moesten na de val van Lehman volop verantwoording afleggen in het Congres. Soms zat ik dagenlang naar die verhoren te kijken. Later in Londen was het niet anders; bankiers deden graag mee aan de fundamentele discussies met de denktanks daar.”

Het momentum ging echter al snel weer verloren en er veranderde maar weinig, tot Van Tilburgs verwondering. “Ik verklaar het uit een samenstel van factoren. Het redden door de overheid van banken hielp niet. Daardoor was de crisis in eerste instantie immers ‘pijnlijk’ en werd de noodzaak tot veranderen niet ervaren. Verder hadden veel mensen helemaal geen belang bij verandering. Er stond ook niet echt een goed alternatief klaar.

Dat mogen wetenschappers zich aantrekken.”

Toen Van Tilburgs onderzoeksrapport ‘Finance for Innovation’ in 2009 uitkwam, werd dat ook niet onverdeeld positief ontvangen. “Het rapport viel en valt nog steeds tussen twee werelden: aan de ene kant de vernieuwers die behoefte hebben aan financiering en aan de andere kant de financiers die gespitst zijn op korte-termijnrendement. Terwijl het rapport juist verbinding tussen beide werelden tot stand probeerde te brengen. Het verscheen ook toen de crisis op haar ergst was en alles in het teken stond van crisisbeheersing.”

KANSEN HERKENNEN

Van Tilburg is er van overtuigd dat banken een prima en misschien zelfs beter rendement kunnen halen als ze durven te investeren in vernieuwingen die samenleving en mensheid ten goede komen. “Een voorbeeld dat mijzelf erg aanspreekt: ik ken een bedrijf dat zout water zoet maakt. Het ei van Columbus, zou je denken. De wereldbevolking groeit snel, juist in steden die aan zee liggen, terwijl zoet water schaarser wordt. Toch lukt het niet om voldoende financiering te vinden. We moeten toe naar een financiële sector die dit soort kansen wél herkent en aandurft.

“We leven in een wereld waarin tal van dingen ongeprijsd zijn. Neem de rechten van de mens, het milieu, het klimaat. Dan kun je als bank zeggen: dan heb ik daar ook niks mee te maken. Maar het gevaar is reëel dat er in de toekomst wel een prijskaartje aan deze zaken wordt gehangen. Er zijn voorbeelden van bedrijven die de deuren moesten sluiten of het roer radicaal moesten omgooien, omdat hun manier van werken – zonder oog voor

mens en milieu – niet langer werd getolereerd. Denk alleen al aan DSB met zijn woekerpraktijken. Als je daar in had geïnvesteerd, ben je nu een groot deel van je geld kwijt.

“Overigens heb ik er geen moeite mee als banken niet verder willen kijken dan geld, als ze maar rekening houden met de lange termijn en het prijskaartje dat aan vervuiling zal komen te hangen. Het dienen van het publieke doel en het nastreven van een duurzame samenleving levert ook een goed rendement op. Alleen duurt het langer, want veel projecten hebben nu eenmaal een aanlooptijd.”

COMPLEMENTAIR

Wat Van Tilburg betreft hoeft ook de samenleving als zodanig niet ineens op de schop. De crisis leidde immers tot een hernieuwde belangstelling voor onder meer kleinschaligheid, dus meer accent op de lokale gemeenschap. Dit zou ook een remedie zijn tegen andere problemen, zoals het probleem van de voedselvoorziening en de klimaatproblematiek.

Van Tilburg: “Ik vind dat er te veel met goederen wordt geslept. Dat zal minder worden dankzij duurzame transportvormen. Maar aan een zekere regionalisering van de productieketen valt niet te ontkomen. Aan de andere kant moeten we ook niet het kind met het badwater weggooien. Globalisering heeft ook voordelen. Zo is kennis razendsnel wereldwijd beschikbaar. Juist kennis gaan we hard nodig hebben om de wereldproblemen op te lossen.”

Het Sustainable Finance Lab is dus niet per se uit op een andere wereldorde, al wordt bijvoorbeeld wel gekeken naar alternatieve betaal- en ruilsystemen.

“Het komt tegemoet aan de behoefte van mensen om weer greep op hun eigen leven te krijgen”, zegt Van Tilburg. “Vaak betreft het vooralsnog behoorlijk kleinschalige systemen. Het zijn vaak ook mensen die het economisch moeilijk hebben die zich ermee bezig houden; ze hebben minder geld en meer tijd. Ik denk dat dit soort systemen een hele grote potentie heeft, maar verwacht dat ze complementair zullen blijven aan de traditionele (internationale) muntsystemen.”

NUTSDEEL VEILIG STELLEN

Het Sustainable Finance Lab streeft naar “een stabiele en robuuste financiële sector die bijdraagt aan een economie die de mens dient zonder daarbij zijn leefmilieu uit te putten. (...) De komende jaren zal de financiële capaciteit uiterst efficiënt ingezet moeten worden, gericht op het maken van de omslag naar

duurzaamheid. De samenleving moet erop kunnen vertrouwen dat de financiële sector dit doet, dat deze de kansen ziet die investeren in een duurzame economie biedt. De sector moet weer ten dienste staan van een duurzame ontwikkeling van de reële economie.” Hiervoor zijn volgens de initiatiefnemers – vooral economiewetenschappers – meer fundamentele veranderingen nodig dan de maatregelen die sinds de crisis zijn genomen. Het Lab heeft eind vorig negen aanbevelingen geformuleerd (zie het kader). “Als we die aanbevelingen echt in de praktijk brengen”, meent Van Tilburg, “is er al een wereld gewonnen.”

Een van de aanbevelingen is splitsing van de maatschappelijke en puur zakelijke bankfunctie. Op die manier kan worden voorkomen dat activiteiten voor eigen rekening van de bank het nutsdeel in gevaar brengen en dat de staat opnieuw te hulp moet schieten, zoals ten tijde van de kredietcrisis.

// Sustainable Finance Lab gaat zich dit jaar ook richten tot pensioenfondsen en verzekeraars //

Van Tilburg zelf is groot voorstander van splitsen. “Onlangs was er de hoorzitting in de Tweede Kamer met bankiers en andere stakeholders, waaronder het Sustainable Finance Lab. De teneur was dat splitsing te ver gaat. Daar ben ik het niet mee eens. Ik geef toe dat het ingewikkeld is; Nederland is in zoverre bijzonder dat we zulke enorme banken hebben en veel sparen via onze pensioenen. Toch hebben vergelijkbare landen als Groot-Brittannië en Zwitserland wél maatregelen genomen. De Britten hebben op grond van het zogeheten Vickers-rapport besloten tot een vrij vergaande vorm van splitsing. De Zwitsers eisen fors hogere kapitaalbuffers voor hun grootste banken. Nederland doet vooralsnog niets extra. Daar voel ik mij als belastingbetaler ongemakkelijk bij; de kans is immers reëel dat de staat weer een keer moet bijspringen.”

SPLITSING BLIJFT OPTIE

“De Nederlandse banken zeggen altijd: de besparingen hier zijn relatief gering, zeker in relatie tot de

hoge hypotheekschuld. Dus moeten we wel actief zijn op de kapitaalmarkt. De constatering is waar, maar dit geldt lang niet voor al hun zakenbank- en internationale activiteiten. Wat mij betreft is de discussie dan ook niet gestopt. De grote winst van de hoorzitting in de Tweede Kamer is voor mij dan ook dat afsplitsen van de handel voor eigen risico nadrukkelijk een optie blijft. Herman Wijffels, voorzitter van het Sustainable Finance Lab, is door Brussel uitgenodigd zitting te nemen in een expertgroep. Daar zal de thematiek ongetwijfeld ook aan de orde komen.”

// Kans is reëel dat de staat opnieuw moet bijspringen //

Het is dus bepaald niet uitgesloten dat de maatregelen in Nederland uiteindelijk verder zullen gaan dan de stappen die tot nu toe zijn gezet onder invloed van de commissie-Maas (die de Code Banken heeft ontworpen) en de Tweede-Kamercommissie De Wit. Van Tilburg meent dat het ministerie van Financiën en de banken de op zich goede aanbevelingen van De Wit “wel heel erg zuinigjes hebben geïmplementeerd. En wat de Code Banken betreft: daar komt het hele woord duurzaamheid niet in voor. De commissie-Maas koppelde de beloning ook aan duurzaamheidsprestaties. In de Code Banken is dat verdwenen; daar komen woorden als duurzaam en ecologisch niet in voor.”

Het Sustainable Finance Lab richt zich tot nu toe tot de banken. Van Tilburg vertelt echter dat het Lab dit jaar ook pensioenfondsen en waarschijnlijk ook verzekeraars zal aanspreken. “Beide disciplines beheren enorme sommen geld. Het zou mooi zijn als dat geld of in ieder geval een deel ervan wordt belegd in duurzame initiatieven.”

DIVERSE ACHTERGROND

Zijn rapport ‘Finance for Innovation’ was ongetwijfeld een van de redenen waarom Van Tilburg, inmiddels werkzaam bij de Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (SOMO), door voorzitter Herman Wijffels werd gevraagd naar de bijeenkomst bij Triodos Bank te komen waar het Lab begon. “Maar ik heb vroeger ook met Wijffels gewerkt bij het Innovatieplatform. Verder was ik onder meer specialist Groene Economie

bij GroenLinks. Ik had geen idee wie er allemaal nog meer zouden zijn. Het bleken mensen met een diverse achtergrond, van gedragseconomen tot financieel specialisten. Juist de diversiteit maakt het zo’n interessante groep. De deelnemers herkenden zich sterk in de analyse die Wijffels neerlegde, dat de hervormingen in de financiële sector te langzaam gaan en niet diep genoeg zijn. Dat de crisis ook een kans is en dat die te weinig wordt benut.”

Van Tilburg was één van de organisatoren van de bijeenkomsten die het Lab in de herfst van 2011 hield. “Zelf hield ik een beetje mijn hart vast of er wel genoeg belangstelling zou zijn, ook omdat de bijeenkomsten op zeer korte termijn werden georganiseerd. Maar toen we naar buiten traden, liep het storm. De opkomst vanuit de financiële sector was ook heel goed. De avond dat ik zelf voorzitter was, bleek meer dan de helft van de mensen in de zaal uit de sector te komen. Door de eurocrisis ervaren de mensen de crisis nu meer en is er nu wel het gevoel van urgentie.” ■

NEGEN AANBEVELINGEN

Het Sustainable Finance Lab is vorig jaar opgericht door het Utrecht Sustainability Institute van de Universiteit Utrecht en Triodos Bank. Het Lab omschrijft zichzelf als een denktank met wetenschappers uit verschillende (vooral economische) disciplines. Momenteel hebben zitting in het Lab: Harald Benink, topman Peter Blom van Triodos Bank, Arnoud Boot, Clemens Kool, Klaas van Egmond, Ewald Engelen, Arjo Klamer, Mark Sanders, Hans Schenk, Esther-Mirjam Sent, Irene van Staveren, Rens van Tilburg, Bert de Vries en Herman Wijffels (voorzitter).

De negen aanbevelingen van het Sustainable Finance Lab zijn:

1. Pas structuur bankensector aan: verbied handel en voor eigen rekening door banken en zorg dat in geval van financiële problemen de essentiële publieke functies van een bank (betalingsverkeer, deposito’s, lokale kredietverlening) beschermd zijn en de transactiegerichte zakenbankactiviteiten uit de bank getild kunnen worden.
2. Geen bonussen binnen financiële sector.
3. Versterk het ‘harde’ eigen vermogen (Core Tier 1) van de banken tot 12 à 15 procent.
4. Behandel vreemd en eigen vermogen fiscaal op gelijke wijze.
5. Goedkeuring toezichthouder voor nieuwe financiële producten.
6. Versterk de pluriformiteit van de Nederlandse bankensector.
7. Neem sociale en milieurisico’s mee bij de risicoweging van bezit banken.
8. Vergroot de diversiteit van de medewerkers van banken.
9. Biedt basis (‘no regret’) financiële producten aan.

Zie ook www.sustainablefinancelab.nl.